

тожка
бовим
го про-
денія
ДІШНЕ-

10.

жорку

6

назвбу

екки

18-15
§. II... "І я одержав Вашого листа, дорогий Миша, але Ваш лист, як і треба було чекати "витішив" мене - саме тим витішив, що він нічого не ховає.

Отже наварури моїх "Вальдшнепів", "заплутався клубок". Я не думаю робити з себе найкращої дівчини /я добре знав, що... "для безробітних вуспівських критиків - не поганий клад/, -але я все таки ніяк не хочу зрозуміти Вас. Коли Ви вважаєте, що до кожного "Вольовано" взятого уривку "не можна вітати всіх собак, то де-ж ви взяли "підставу розрізняти цей уривок" так, як його розцінюють мої "ідеологічно-витримані", "приятелі". Дозвольте почати з основного - чи можна мої думки отожднювати /хоч би й в де якій мірі/ з думками мого Карамазова? Чи й справді я рішуче не відмежувався від свого героя? Як Ви справедливо зазначаєте, Карамазов "загалом" і в цілому негативна фігура". Прекрасно. Але дозвольте хто ж Вас в цьому переконав? Не Таран же я думаю, а саме Я, автор цього уривку? Так? Звичайно так, бо хто ж, як не я спалював Карамазова відомого Вам характеристикою, що йому дала її, цю характеристику, за моїм авторським наказом, другий герой цього роману - Атлая. Очевидно, автор ставиться до свого героя негативно. А оскільки це так /а цього заперечувати не можна/, то... який же автор погодиться пропонувати і перегодити свої думки йому через свого несимпатичного героя? Чи може ви мене вважаєте за ідіота? Хіба я не знаю, що коли до цілої діжки меду додадуть тільки одну ложку дьогтю, то цього меду ніхто не захоче їсти? Хіба я не знаю, що коли до "взагалі" і в цілому "негативного типу" /в даному разі до Карамазова/ притягти кілька добрих думок, то із цього теж, крім скандалу, нічого не вийде: в устах "плутаника" Карамазова і ці думки мусять скомпрометувати себе. Виходить все це я знаю? Знаю. Значить залишається тільки одно припущення: можливо автор /нічого-же неможливого нема!/, і мов в голові де-які думки із тих, що їх висловлює його Карамазов, але "позаяк" він передав їх такому безвихідному "плутанику", що в масі буде викликати до себе тільки іронічну посмішку. /А автор, здається, це зробив, щоб показати читачеві саме таким смішним і навіть дурненьким свого героя/, то й вишеназвані думки він з цього моменту, очевидно, рішуче засуджує. Інакше розцінювати мое відношення до Карамазова і до його балаканини /чи то частини цієї балаканини/ можна тільки в двох випадках. В тому випадкові - знову повторюю - коли той, хто розцінює, вважає автора за не зовсім нормальну людину, і в тому, коли "розцінювати" свідомо йде на провокацію і за всяку ціну хоче поставити ХВИЛЬОВОГО "до стінки".

Але почекайте скажете ви, можливо ХВИЛЬОВИЙ "взагалі і в цілому" § засуджує Карамазова та його думки, але чи не тому він їх /Карамазова та його думки/ засуджує, що рішуче рвучи з напів-інтелегентською плутаниною свого героя, хоче чи думає чи може "вже" кинувся у обійми Аглаї, в обійми світогляду цієї збірної жінки? Це питання дуже серйозне, тим паче, що Аглая, як далі зовсім виясняється є не що інше, як Українська націоналістка і значить виходить, що автор попадає в "лабеті рідного націоналізму".

В літературі ~~ми~~ є два способи боротьби з чужим світоглядом. Перший спосіб це той, коли автор, щоби скомпрометувати названий світогляд серед своїх читачів, подає його в шаржованому, карикатурному вигляді, другий, - це той, коли автор, притримуючись життєвої правди, в кількох штрихах і в кінцевому акорді показує читачеві справжню суть чужого йому світогляду. В різні часи до різних людей і різних ситуацій автор /художник/ силою певних обставин примушений по-різному і підходити. Коли в якомусь 17 році у нас або в 28 році у німців, скажемо, малюнки Гросса матимуть поспіх і будуть робити своє діло, то тік такі малюнки в умовах "непу" буквально нічого не зроблять. Це я говорю про Гросса, що-ж до якогось художника І.Ю. КУЛИКА, то про нього й говорити не приходитьсь. Це я говорю про шарж, що-ж до звичайного "червоного" триндикання чи то то "слинявих" віршів, а ля "Європа на вулкані", то і про них говорити не приходитьсь. Значить в умовах "непу" проти чужого світогляду, в одному разі проти українського націоналізму, треба боротися дуже хитро. Так я

й роблю.

Перше: утворює "неп" обстановку, що в ній може розвиватися /так чи інакше/ український націоналізм? Утворює, прогоне й заперечує й партія.

Друге: є у нас підстави думати, що цілком законні протести української молоді проти не вишколого бюрократизму та інших хиб нашого державного апарату можуть прийняти потворні форми? Безперечно єсть і /якщо партія не заперечує/.

Третє: яким же чином, як ми з демо боротися з цими явищами? Очевидно так як я борюся-б скажемо з хворобою добре підтоптаной в половому сенсі людини, що зараз за всяку ціну намагається мати відповідні зносини з жінками. Як з ним, звичайно, погодився, що коті душе не погана річ, але... для всього свій час. Коли в молодості і він оздоровляв організм цієї людини, то тепер, мовляв, він тільки прискорить трагічний кінець.

Я зовсім не думаю ховати від нашої молоді, що український націоналізм, коли його взяти в абстракціях, може відігравати не погану роль. Не думаю ховати тому, що вона-ж молоді, добре знає, як ми, себ-то комуністи розцінюємо націоналізм, коли він вибухає, скажемо, в Хіні чи то Індії. Але тут не кількома штрихами я хочу показати їй, молоді, що український націоналізм в данній конкретній обстановці є вже реакційне явище і що, не дивлячись на його привабливу фразеологію, він уже не живе, а тільки жевріє і що з його красивими фразами ховається з одного боку величезна порожнеча, а з другого приховані егоїстичні тенденції відмираючі класи себ-то буржуазії.

Все це, звичайно, ви побачите тоді, коли весь роман буде на вашому столі, але що автор уже зараз, в першому уривкові, малюючи Аглаю так, як вона миготить в уяві Карамазова, делікатно і настирливо підмешується і від "Флоберівської" дами - це теж не підлягає ніякому сумніву. Перший і найголовніший факт. Як вам відомо, крім Карамазова й Аглаї в "Вальдшнепах" є ще й Ганна. Між цими двома героїнями, між цими двома протилежними полюсами розколюється герой. Щоб зрозуміти як ставиться автор до Аглаї /своє в відношеннях до неї він свідомо приховує для більшого ефекту, по перше, і для того, по друге і головне - щоб не злякати свого ідеологічно-несильного читача своїм ніби то не об'єктивним відношенням до чужого собі погляду/- так от, щоб зрозуміти як автор ставиться до Аглаї, треба уважніше подивитись як він розцінює її протилежність ідеологічну, себ-то Ганну. Приписувати авторові думки Карамазова, як я вже, здається, Вам довіз, не можна. Отже коли відкинути те, що думає про Ганну Карамазов залишається те, що думає про неї автор. Що-ж думає автор: а думає автор про неї от як: на протязі всього уривку вона виступає перед читачем, як виключно симпатична людина і як людина в прихованій внутрішньою силою /визміть хоч би сценку в Карасика, де автор її ставив Ганну в багато вишніше становище ніж Аглаю/. Отже знову таки мені здається, що Ви, дорогий Мико, надто вже не охотно поводитись з моїми розумовими здібностями припустім я прихильно ставлюсь до Аглаїної фразеології. Але чому-ж тоді я /в першому-ж уривкові спішу ставити Ганну в більш вигідне становище? Коли вірити Вам, що я в "Вальд", порушив кардинального значіння проблеми", то тоді, очевидно, треба "поверити" і мені, що віддавати себе на глум читачів я зовсім не маю охоти і очевидно я тільки для того несу через Карамазова Аглаю так "високо", щоб вона, падаючи з цього "високо" сильніше вдарила, коли не розбилась.

Мені дуже важко було писати ці "об'яснення" /бачити скільки помилок/ - автор не суд'я своєму творові - але мене обурило те, що навіть Ви "визнали" речі за тими читачами й критиками, що ставлять руба питання ~~що~~ не процес, а вже факт /з підкресленням/ мого відходу від комуністичних позицій. По значить цей "факт"? Цей "факт" значить, консеквентно йдучи цей "факт" значить, що я вже перейшов в табор до націоналістів? Так? По Вашому виходить так, а по моєму зовсім не так, бо я не тільки не думаю віддавати свого партизматка, але буду апелювати до самого Сталіна, коли хтось подумав відбити у його у мене. Словом я обурений. Обурений самою постоювою

цього питання. Особливо обурений тим, що саме Ви, той з ким я не раз інтимно розмовляв, що саме Ви говорите про факт відходу мого від комуністичних позицій. "Чужеродна прихованість", Мишуню, не втому, що я одверто несу в суспільство наші болячки, висмію Карамазових та злитринкою розвію цю Аглаю. "Чужеродна прихованість" в іншому - вона там, де ці болячки замовчуються, де ведуть страусову політику і не показують їх лікареві - комуністичному суспільству. Тільки тут "чужеродна прихованість". Отже я все таки певний, що мої "Вальдшнепи" підуть до друку і саме на-кладом ДВУ, і головою битися об заклад з Вами. — ...А втім, я з Вами не буду битися об заклад, бо... чорт його знає, може й справді мене вислали "за кордон. Може й справді моя хвороба була тільки зачіпкою, може й справді я вже так осточортів всім, вуспо-плужанам, що вони навіть взялися одробити за мене всі ті аванси, які я забрав на лікування. Коли це так, то повідомить їх, будь ласка, від мене:

-Даремно, вони турбувалися, бо за кордоном я все одно довго жити не буду і по приїзді своєму на Україну, при-тягну до громадського суду всю ту сволоту, що десь назива-ла мене націоналістом. Хай не хіхікає пришелеповатий Коряк бо все одно з його Харківського "Фрічітика" не вийде Марксизму і все одно коли пародія наша врешті побачить що від Вуспо - плужанського "антрекоту" страшено несе мало-росейським блюдом.

Тепер, дорогий Миша, про "коміанний трагізм", і "трагі-чний комізм". "Вихідне положення" на мій погляд було цілком правильне. Ми написали "зречення"? Написали. Чого-ж іще від нас вимагають? Лизати комось задницю, чи що? Що-ж до "Вальдшнепів", то я певний, що, не будь їх, все одно щось найшли-б і припрягли-б мені. Чи може я їх подав до друку не вчасно? Може в такій нагартованій атмосфері їх не слід було-б друкувати? Можливо. Але, дорогий Миша, я пере-конаний був, що Ви їх читали в рукопису /ви-ж статтю, як я пам'ятаю, читали, а стаття була з романом/. Отже я вважав, що Ви їм дасте візу на в'їзд до якогось журналу і саме тепер. Вийшло непорозуміння і ніякого "трагічного ко-мізму" тут нема. Що-ж до "очистівної купелі", то я її го-товий завжди "взяти", бо бруду на собі не виношу. Піду я з вами і в ПР "Витягувати" себе із брехливого становища і також завжди готовий відділові адрес допомогти "унормува-ти" літературні справи". Але я погоджуюся і з тим, що "краще вже не їздити-б мені за кордон". Погоджуюсь тому, що з по-їздки моєї і справді виходить ерунда. Я ж думав - памята-єте нашу розмову? - пробути тут мінімум 1-2 роки, а тепер виходить така "планида", що хоч зараз їдь до Харкова. Лікуватися я не моку, не здідний, це констатував і лікар. Не тому не моку, що я не йду під вивіску санаторія /мій пансіон - той-же санаторій, бо кращого місця по клімату найти в Астрії не можна; в кількох рекроках від мене са-наторій, що в ньому лікувався небіжчик Йофе. І режим я також маю санаторійний/, а тому, що мене з'їдають думки про "Вашиття", про першу Кулішову "свинину" /він мені про неї писав/ і т.д. Я відчуваю на собі велику відповідальність за долю тих товаришів, що йшли зі мною і не моку не "миш" "супатися" і лежати спокійно в той час, коли цих товаришів цькують. Отже нам, очевидно, не прийдеться зустрітися за ко-рдоном, як ми мріяли колись: коли Вас одпустять і Ви при-їдти сюди, я вже мабуть буду в Харкові: повірте мені: це не "інтелігентська мягкотілість", а те, що треба зробити. Хоч Ви й лаєте мене, але, користуючись Вашим виразом, я, в даному випадкові роблю це "від імені і разом з тим хто відповідає за все". Хай не гнівається на мене і Олесь, ДОСВІТНИЙ. Я прекрасно розумію, що ми мусимо, як мога ско-ріше допомогти партії унормувати літературні справи, але я як і Ви сумніваюсь, що до мого приїзду це буде зроблено. Отже, очевидно, треба поспішати. Але раніш якихсь 2-х міс. я, звичайно, до Харкова не приїду, так що коли Ви маєте охоту і таке вже бажання вилікувати мене, то беріть відпуск на

20 18

2-3 тижні чи то місяць і їдте сюди /в цьому Вам, очевидно, допоможе і тов. Азарх/. Ваш приїзд буде для мене найкращим лікарем, бо мій психічний стан і справді не в блискучому порядку, саме психічний, а не фізичний. Чортівщина лізе в голову. /Ви про це, будь ласка, не говоріть нікому/. Думаю, чи не краще за все "розрахувати калбок десь під тим експресом, поїхати зараз з Відня в напрямку до Авіатської магістра-лі? І скоро... романтично" і "дуже-вчисто" - ново-дегене-ратії будуть задоволені. І потім піде ще чортівщина - якісь фізії /мать їх перешать/ - то нісенько там, що мали до мого Карамазова. Я правда, тримаючись добре, а передчуття мені, Мишуню, таке, що жити мені або 100 років, або дуже-дуже мало. А втім, не звертайте уваги на цю лірику - таке буває з кождим в хвилини занепаду сил. А взагалі-простіть мені, де-рогий мій Мишуня, одна із найшляхетніших людей у світі. Цілую Ваші ноги, як цілував я їх колись Соні Мармеладовій. Ви хочете щоб я ліг у санаторію? Добре. Я лягаю.

Цілують Вас мої.

Обіймайте весь світ.

Ваш Микола ХВИЛЬОВИЙ. 7/II-23 г.

Коли кінчав листа, одержав статтю Хвилі 1-у першу частину/. Писати він почав багато грамотніше і я задоволений, що ми вивели його в люди. Але чим же він цікаво кінчить? З по-чатку видно, що його розбирає страшенно охота зробити з мене націоналіста, подивимось. М.Х.
Коли дочитаю Хвилю статтю, напишу до "Комуніста" одв. листа.

Підкиньте його там, щоб мені вислали негайно ту части-ну "Вальдшнеп", що призначились для 6 №-ра, з художнього бо-ку мені треба ще багато переробити. Страшенно багато ляку-сів. Чекаю відповіді. М.Х.-